

Eskimoer og Stenalderfolk.

Forslag til en international Undersøgelse.

Af

Dr. phil. Knud Rasmussen.

(Se Side 201).

Grønland er et Land endnu i Istid med en Natur, der ganske svarer til den, vi havde her i Europa under den sidste, store Istid, medens vi paa Barren Grounds i det nordlige Canada befinder os i en Tundratid som den, der herskede, efter at den Indlandsis, der ogsaa engang dækkede dette Omraade, var forsvundet.

I de Eskimoer, der var alle mine Rejsers Maal, har jeg saaledes truffet Mennesker, som ikke blot stod henholdsvis midt i en Istid og en Tundratid, men som endog for enkelte Stammers vedkommende befandt sig midt i en Sten- og Benalderkultur, der svarer til den, Europa oplevede for 25—30,000 Aar tilbage.

Det kan maaske derfor anses for naturligt, at jeg nu, efter næsten 30 Aars Studium i Marken, begynder at beskæftige mig med den Forbindelse, der eventuelt maatte kunne være mellem Eskimoer og Istidsfolkene her i Europa.

En saadan Sammenligning falder mig i mere end een Forstand naturlig, eftersom det først er efter den 5. Thule-Ekspedition, at man virkelig er i Stand til at drage Kulturparalleler mellem et eskimoisk Indlandsfolk og de Indlandsjægere, som færdedes i Europa under Istiden, og hvis Spor vi nu finder i Frankrig, Syd-Tyskland og Bøhmen.

Fra de to første Istider og den mellemliggende Interglacialtid har foreløbig overhovedet ingen helt sikre Kulturrester kunnet konstateres. Først i den anden eller „store“ Interglacialtid begynder den ældre palæolitiske Kultur, som fortsættes under stadig fremadskridende Udvikling gennem den tredje Istid, den tredje Interglacialtid og endnu i Begyndelsen af den fjerde og sidste Istid. Fra denne Periode har man kun et ringe Antal Redskabstyper, hovedsagelig af Flint, som imidler-

tid i Karakter minder mest om Redskaberne fra de lavest staaende Folkeslag i Nutiden, d. v. s. Tasmaniere og Australiere. Der er derfor intet her, som kan give Anledning til en Sammenligning med Polarfolkene. Virkelige Lighedspunkter træder først tydeligt frem i den sidste store Kulturperiode under den seneste Istid, d. v. s. Magdalénien, der skønmæssigt anslaaes til at falde mellem 25—12,000 Aar f. Kr. Det var en Tundratid netop som den, vi har nu til Dags paa Barren Grounds, hvor Rensdyr-Eskimoerne lever, og Dyreverdenen var den samme med Rensdyr og Moskusokser, en Del smaa Gnavere som Murmeldyr og Lemming, Rype og forskellige Vade- og Svømmefugle. Den eneste Forskel var den, at der tillige fandtes de sidste Rester af Fortidens store Dyr: Mammut og uldhaaret Næsehorn.

Men nu Menneskene! Af disse faar vi et ganske fyldigt Billede gennem de Fund. der er gjort navnlig i Syd-Frankrig. Og hvad kan vi da slutte os til med Hensyn til Menneskenes Levevis ud fra deres Redskaber?

De har været Jægere paa samme Maade som Rensdyr-Eskimoerne. Og den Omstændighed, at vi hos Rensdyr-Eskimoerne træffer de samme Redskabstyper, — som f. Eks. Fiskeharpuner, Lystre, Kastetræer, Pilerettere eller „Kommandostave“, Stenlamper, Bennaale o. s. v. — giver os Ret til at tro, at Levevisen ikke har været væsentlig forskellig. Formodentlig har de under de store Vandringer Foraar og Efteraar jaget Renerne, der var Hovedvildtet, „det daglige Kød“, hos Europas Istidsfolk ligesom hos Rensdyr-Eskimoerne. Og de har sikkert ikke været længe om at opdage, at de var lettest at jage, om man kunde faa dem drevet ud i Floder og Søer. Muligvis har de haft et Fartøj til Brug ved denne Jagt, ganske vist ikke en højt udviklet Kajak, men maaske en ganske simpel Skindbaad.

Om Vinteren maa man antage, at de atter, ligesom Rensdyr-Eskimoerne, har slaaet sig ned ved Floder og Søer og fanget Fisk fra Isen med deres Lystre og Harpuner. Et saadant Isfiskeri har altid under lignende Forhold været et nødvendigt Tillæg til de Vinterforraad, som maatte samles af Kød, Fedt og Talg.

Tager vi nu fra Fundene Lampen, er den et Bevis for, at et Begreb som et Hjem med Lys, Hygge og Varme aldeles ikke har været dem fremmed. Man har været tilbøjelig i alt for høj Grad til at gøre dem til vilde og barbariske Huleboere; men mit Liv blandt Naturfolk i Polaregnene har belært mig om, hvor overordentlig let og naturligt det falder at bygge sig et Læ for Vind og Regn eller for at beskytte Baalet, og jeg ser derfor ikke noget som helst til Hinder for, at ogsaa Europas Rensjægere ligesom Alaskas Indlands-Eskimoer kan have opført Hytter af sammenflettede Grene, dækket med Tørv eller Sne.

Paa den anden Side finder vi ogsaa, hvor Naturforholdene muliggør det, hos Eskimoerne Fjeldhuler, benyttet som midlertidige Boliger. Jeg har fundet saadanne interimistiske Opholdssteder ved Påkitsoq og Agpat i Thule-Distriktet og ved Inman River Vest for Dolphin-and-Union Strait; og den Maade, hvorpaa disse Huler var indrettet, havde en paafaldende Lighed med enkelte Huler, jeg har haft Lejlighed til at besøge og studere i Pyrenæerne.

Tager man saa Synaalen, der blev lavet af haardt Ben for 25,000 Aar siden paa samme Maade som Eskimoer, jeg traf paa min Ekspedition, endnu fremstillede den omkring den magnetiske Nordpol, saa opruller denne tilsyneladende ringe og ubetydelige Opfindelse et Perspektiv af umaadelige Dimensioner.

Man er tilbøjelig til at udstyre Istidsmennesket blot med et raat Dyreskind, slængt hen over Skulderen. Men tænk nu engang paa al den Hensigtsmæssighed i Klædedragt, i Bekvemmelighed, i Evne til at færdes i al Slags Vejr, der for Eskimoernes vedkommende er knyttet til Senetraad og Synaal, og man vil saa forstaa, hvilken Kulturfaktor Synaalen har betydet for vore europæiske Forfædre. Der er ingen Grund til at tvivle om, at de har haft virkelig pyntelige og vel-syede Skinddragter, ganske som andre Polarfolk, der netop paa dette Omraade har udviklet stor Kunst.

Jeg har hidtil kun beskæftiget mig med den materielle Kultur; men ser vi nu paa den Kunst, som disse Istidsmennesker har overleveret os i Form af Hulemalerier og udskaarne Ornamentter paa deres Redskaber, viser disse, at de formodentlig ogsaa har været i Besiddelse af et relativt højt udviklet aandeligt Liv. Der er det ejendommelige ved deres Fremstillinger, at de i overvejende Grad skildrer de Dyr, der gav dem Klæder og Mad, og dette kan tyde paa, at de har haft et magisk Formaal. Naar Alaska-Eskimoerne, som iøvrigt andre Eskimo-Stammer, der beskæftiger sig med Skulptur og Ornamentik, udstyrer deres Redskaber med smukt forarbejdede Dyrefigurer, er det ud fra den Forestilling, at et Dyr foretrækker at lade sig dræbe med Vaaben, hvorpaa der er anvendt Omhu; med andre Ord, der ligger ogsaa bag deres Kunst en magisk Hensigt.

Der er ogsaa palæolitiske Billeder, der synes at forestille religiøse Maskedanse af lignende Art som hos Eskimoerne, og dette aabner et Udsyn til en aandelig Udvikling, som heller ikke kan undervurderes.

Naar nu alt dette falder sammen, kunde det saa ikke tænkes, at der engang havde været en direkte Forbindelse mellem vore egne europæiske Stenalder-Forfædre og Eskimoerne?

Dette er saa langt fra at være noget Fantasteri, som jeg forledes til som Følge af min nære Tilknytning til Stenalderfolk, at der tvært-

imod er adskillige moderne Videnskabsmænd, der har anet en saadan Sammenhæng. Den engelske Arkæolog Boyd Dawkins var den første, der kom ind paa disse Tanker, men han mødte kun Skuldertræk. Siden er der imidlertid andre højt ansete Navne, der, uafhængigt af Dawkins, undrende er standset foran det samme Problem. For blot at nævne enkelte Navne kan man fremhæve den franske Etnograf Professor Rivet, Professor Gahs i Zagreb, den russiske Etnograf Professor Bogoras og min gamle Rejsekammerat Dr. Birket-Smith.

Birket-Smith hævder i Fortsættelse af Professor Hatt's tidligere Studier, at den circumpolære Region har haft en ensartet Kulturudvikling, hvis Grundlag sandsynligvis er den samme palæolitiske Kultur, som vi her beskæftiger os med.

Endelig fortjener det i denne Forbindelse at fremhæves, at ogsaa en af den moderne Etnografis førende Skikkelser, Pater W. Schmidt, Direktør for Pavestatens nyoprettede etnografiske Museum, sammen med Professor Wilhelm Koppers ved Universitetet i Wien, ad helt andre Veje er naaet til en lignende Opfattelse.

Spørgsmaalet er nu, om der kan være Tale om, at Eskimoerne ligefrem stammer ned fra Magdalénien-Tidens Rensdyrjægere, eller om vi maa nøjes med at konstatere en Kultursammenhæng.

Her kan vi da straks fastslaa, at Naturforholdene ikke paa nogen Maade er en Hindring for, at Eskimoerne — populært talt — kunde være spadseret lige ud fra Vezère-Dalen i Syd-Frankrig eller Hulerne i Pyrenæerne og herfra gennem utalte Generationer er naaet til de Egne, hvor de saa gennem 12,000 Aar skulde have opretholdt deres gamle Kultur.

For Resten behøver vi ikke engang at nøjes med at konstatere, at der har været naturlige Muligheder for en Vandring fra Europa til Nord-Amerika. I Virkeligheden har vi Skeletfund, der kan tages til Indtægt for den direkte Afstamning. Den saakaldte Chancelade-Mand fra Eggen omkring Dordogne i Syd-Frankrig viser en forbavsende Lighed med den eskimoiske Type. Og i nyere Tid er der yderligere fundet lignende Skeletter i Vallée du Roc, lidt længere Nordpaa i samme Egn.

Desværre er de nævnte Holdepunkter dog endnu alt for isolerede til, at vi tør bygge en Teori op paa dem. Hertil kommer desuden, at den europæiske Rensjæger, som vi kender ham i Cro-Magnon-Manden, ikke er af eskimoisk Type. Det ligger da endnu i Fremtidens Skød, om det engang vil kunne lykkes at konstatere et Raceslægtsskab mellem Eskimoer og europæiske Istidsfolk.

Foreløbig maa vi holde os til den indirekte Sammenhæng, som den viser sig i Kulturen, og hvor vi, det skal jeg indrømme, er paa bety-

delig sikrere Grund. Men selv denne, som dog forekommer mig saa selvfølgelig, er imidlertid underkastet Tvivl fra forskellig Side.

Hvad om man paa dette Punkt søgte at samle saavel Troende som Tvivlere hele Verden over til et Samarbejde? Thi selvfølgelig kan en saa uhyre Opgave ikke sættes i Værk af et enkelt Folk. Det vil være nødvendigt at faa et internationalt Samarbejde sat i Gang. De Lande, der naturligt vilde kunne deltage i disse Ekspeditioner, er foruden Danmark: Norge, Sverige, Finland, Sovjetrepublikkerne, Japan, Kina, U. S. A., Canada og Newfoundland.

Opgaven vil i Korthed gaa ud paa *en systematisk Udforskning af de nordlige Folkeslag med særligt Henblik paa deres Forhold til palæolitisk Kultur.*

Planen for dette Arbejde er blevet til i Samarbejde med Dr. Birket-Smith og har desuden været indgaaende drøftet med Museumsinspektør Thomas Thomsen, Leder af Nationalmuseets etnografiske Afdeling, Arkæologen, Dr. Therkel Mathiassen og Statsgeolog, Dr. V. Nordmann.

Det maa være en Hovedregel, at hvert Land fortrinsvis paatager sig de Opgaver, der falder inden for dets politiske Omraade.

For os er Grønland, som endnu er arkæologisk næsten ukendt, selv om Dr. Therkel Mathiassen netop i Sommer har begyndt en systematisk Undersøgelse, vort selvfølgeligste Arbejdsfelt.

For Canadas vedkommende er der navnlig i Egnene Øst for Hudson Bay, d. v. s. særlig i Labrador, et umaadeligt og ganske uopdyrket Felt for Eskimo-Arkæologi.

I Alaska, hvor Eskimo-Kulturen mødes med baade en nordasiatisk og mindst to vidt forskellige indianske Kulturformer, er Forholdene saa udviklede, at de vil kræve en meget omfattende Undersøgelse. Hertil kommer desuden, at Alaska er Broen mellem den gamle og den nye Verden, og al Paavirkning fra Sibirien til Nord-Amerika er gaaet gennem dette Omraade.

Newfoundlands Opgaver vil ligge paa den nordlige Del af Labrador-Kysten og paa selve Newfoundland, hvor de nu uddøde Beothuk-Indianere repræsenterer et gaadefuldt Element, der baade viser Tilknnytning til Eskimoerne og Indianerne i Canada.

I det nordøstlige Asien lever der en Række Folkeslag, som er almindelig anerkendt som en særlig gammel Del af Befolkningen, de saakaldte Palæasiater eller Amerikanoider. Disse Folkeslags Etnografi er gennemgaaende særdeles godt kendt, hvorimod der praktisk talt intet kendes til deres Forhistorie. Dette er saa meget mere beklageligt, som der sikkert baade i den ene og den anden Retning løber adskillige Traade mellem deres Kultur og Eskimoernes. En arkæologisk Udforsk-

ning af disse Egne vil derfor være af allerstørste Vigtighed, hovedsagelig paa russisk Grund, men til Dels ogsaa paa japansk (Sakhalin, Kurilerne).

Endelig er der i Asien store palæolitiske Opgaver. Der er gjort palæolitiske Fund ved Jenisej og mange andre Steder, og lignende er nu ogsaa gjort i Mongoliet. Der synes her ogsaa at være en Mulighed for Samarbejde dels med Kina, dels specielt med Sverige gennem dets kinesiske Forbindelser (Gunnar Anderson, Sven Hedin).

I Europa stiller Forholdene sig jo væsentlig anderledes end de nævnte Steder, fordi der fra tidligere Tid er foretaget omfattende Undersøgelser alle Vegne og stadig bliver foretaget saadanne. Vi véd nu, at Udløbere af den palæolitiske Kultur danner Grundlaget for Stenalderen i Skandinavien. Af største Interesse er i denne Forbindelse den Sammenhæng, som kan spores mellem denne gamle, skandinaviske Stenalder og den lappiske Kultur fra Vikingetiden i Finmarken. Dette Problem, der er nøje forbundet med Spørgsmaalet om de saakaldte Skolte-Lapper paa Kola-Halvøen, har det norske Institut for sammenlignende Kulturforskning allerede sin Opmærksomhed henvendt paa. Der synes saaledes her at være rige Muligheder for Samarbejde.

I de mellem- og sydeuropæiske Lande, hvor der i Forvejen foretages systematiske, palæolitiske Undersøgelser, vil det kunne være heldigt at faa Lejlighed til Ekskursioner, der kan styrke den Opfattelse, der er vundet fra det polære Omraade.

I Forbindelse med Syd-Europa kan det iøvrigt ogsaa paapeges, at Nord-Afrika er lidet undersøgt, ikke mindst hvad den palæolitiske Kultur angaar.

Det er min Agt at henvende mig til Udenrigsministeriet og anmode det om at udsende det her forelagte Udkast til de Lande, der er nævnt i det foregaaende, og som maa forudsættes at være særlig interesserede. Saa snart Svarene er indløbet, dannes der en Komité, bestaaende af en Repræsentant fra hvert enkelt Land sammen med de Medarbejdere ved Affattelsen af denne Plan, som maatte ønske at deltage i den endelige Iværksættelse. Denne Komité tager da Beslutning om Arbejdsmetoden i Detailler.
